

MODERNISME IN GDYNIA

Natuursteencollecties deel 13

Voorafgaand aan zijn bezoek van het congres 'Modernism in Europe – Modernism in Gdynia' bracht Wido Quist een bezoek aan de plaatselijke dienst monumentenzorg om hun collectie natuursteen te bekijken. De collectie blijkt voornamelijk te bestaan uit stukken natuursteen en pleisterwerk, afkomstig uit gebouwen waar onderzoek is gedaan of die zijn gerenoveerd.

Tekst: Wido Quist

De Poolse stad Gdynia is een jonge en modernistische stad die tot stand is gekomen in de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. De stad telt ongeveer 250.000 inwoners en vormt samen met Sopot en Gdansk een grote stedelijke agglomeratie. Gdynia is een havenstad, gelegen aan de Baltische Zee

en in de omgeving is geen steengroeve te vinden. Dat er geen eenvoudig voorhanden zijnde stenen zijn, is terug te zien in het straatbeeld: nauwelijks natuursteen. Dit is ook zichtbaar in de collectie: voornamelijk decoratieve stenen gebruikt in representatieve interieurs of entreepartijen.

Zwart Zweeds | Ondanks dat Polen geen grote rijkdom en diversiteit aan natuursteensoorten in de eigen bodem heeft, werden en worden er toch meerdere granieten, zandstenen, marmers en polijstbare kalkstenen gewonnen. Veel van deze soorten zijn ook vertegenwoordigd in de collectie van de stad Gdynia. De in

Nederland bekende Rackowice zandsteen zit er echter niet tussen. De ook in Nederland en België bekende doleriet en onder de naam 'zwart Zweeds graniet' verhandelde steen komt wel voor in de collectie en blijkt gebruikt te zijn voor lijstwerk in diverse winkelpuien. Gezien het relatief eenvoudige vervoer via de Baltische zee en de periode waarin de stad is gebouwd, zou je eigenlijk nog meer Zweedse steensoorten verwachten, zoals bijvoorbeeld de Gusta kalksteen of graniet, maar deze zijn niet vertegenwoordigd in de collectie.

Zygmuntówka en Bolechowice |

Een interessante Poolse steen in de collectie is het Zygmuntówka conglomeraat (foto 2). De naam van deze steen is gebaseerd op de bekende zuil van Zygmunt, opgericht in 1644 te Warschau. De oorspronkelijke zuil was gemaakt van het

roodbruine conglomeraat. De steen vertoont een opvallende gelijkenis met de in Nederland en België meer bekende Brèche de Waulsort uit de provincie Namen. Het monster uit de collectie van de stad Gdynia is afkomstig van een van de vensterbanken in de aula van de militaire academie. Ook aan de wanden van het centraal station van de stad is het materiaal toegepast; de steenfragmenten in deze platen zijn echter veel groter.

In de collectie is kalksteen van Bolechowice met enkele stukken vertegenwoordigd. Het betreft hier een polijstbare kalksteen uit het Devoon met een lichtbruin, beige-bruin tot grijs kleurenpalet met daarin diverse fossielen zichtbaar en witgeel-rose calcietaders (linksonder in foto 1). De steen is gebruikt in onder andere het trappenhuis van het pand waar de dienst monumentenzorg is gehuisvest. De kalksteen heeft een onregelmatige afslijtweerstand, zoals te zien is aan de treden die fors en ongelijkmatig zijn afgesleten.

Pleisterwerk | Tussen de stukken natuursteen en in diverse kasten in de kantoren van de monumentenzorgers bevinden zich ook zeer interessante monsters pleisterwerk. Het gebrek aan natuursteen in de stad wordt hierdoor ruimschoots gecompenseerd. Het pleisterwerk aan de buitengevels van veel gebouwen is, getuige de monsters, veelal opgezet in minimaal twee lagen: een grijzige basislaag met

- 1 Overzicht van een deel van de uitgestalde steencollectie van de stad Gdynia.
- 2 Het stuk Zygmuntówka conglomeraat uit de collectie, afkomstig van de militaire academie.
- 3 Natuursteenimitatie met behulp van pleisterwerk. Opgezet in twee lagen en afgewerkt met beitel en met ingehakte cannelures.

daaroverheen een laag met kleurige toetslag van diverse typen natuursteen (en wellicht ook pigmenten). Het blijkt dat er in Polen tijdens het Interbellum diverse producenten van pleistermortel actief waren met een breed scala aan toetslagstoffen om zeer diverse uitstralingen te bereiken. Bij veel gebouwen – en ook bij de entree van het gebouw waar het monster op foto 3 is genomen – is de pleisterlaag afgewerkt met traditionele steenhouwerstechnieken. Hierbij is niet alleen het oppervlak bewerkt met beitel of boucharde, maar zijn er ook diepere tekeningen aangebracht, bijvoorbeeld in de vorm van cannelures. De sporen van de gebruikte beitels zijn nog goed zichtbaar. Helaas zijn vele gebouwen na de Tweede Wereldoorlog geschilderd (foto 3) met zeer goed hechtende verf. De dienst monumentenzorg heeft echter al in enkele gevallen aangetoond dat het mogelijk is de verf te verwijderen, het pleisterwerk te repareren en daarmee het gebouw in oude glorie te herstellen.

